PORADNIK UCZNIOWSKI
I

SAMORZĄD KLASOWY I SZKOLNY

OPRACOWAŁ
JÓZEF HEŁCZYŃSKI

PWKS

1938
PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO
KSIĄŻEK SZKOLNYCH WE LWOWIE

PORADNIK UCZNIOWSKI

I

SAMORZĄD KLASOWY I SZKOLNY

OPRACOWAŁ

JÓZEF HEŁCZYŃSKI

PWKS

1938

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO
KSIĄŻEK SZKOLNYCH WE LWOWIE

WSTĘP

Część I „Poradnika uczniowskiego" omawia istotę samorządu uczniowskiego i jego stosunek do innych organizacyj szkolnych oraz podaje zasady pisania wszelkich ustaw, a zwłaszcza ustawy samorządu klasowego i szkolnego.

RÓŻNE ORGANIZACJE UCZNIOWSKIE

Na terenie każdej szkoły średniej (lub zakładu wychowawczego dla uczniów szkół średnich) powstają różne organizacje:

a) koła szkolne;

b) koła międzyszkolne;

c) samorząd uczniowski.

Koła szkolne, jak np. bratnia pomoc, koło dramatyczne, koło historyczne, fotograficzne itp., organizują się na terenie różnych szkół niezależnie od siebie i odpowiednio do zainteresowań i potrzeb uczniów danego zakładu naukowego (lub wychowawczego).

Koła międzyszkolne, jak np. szkolne drużyny harcerskie, koła krajoznawcze, koła Polskiego Czerwonego Krzyża itp., organizują towarzystwa i związki, upoważnione do tego przez Ministerstwo W. R. i O. P. Koła

takie współpracują ze sobą, choć istnieją w różnych szkołach, ale kierują nimi odpowiednie organizacje i tak np. drużynami szkolnymi harcerskimi opiekuje się Związek Harcerstwa Polskiego; szkolne koła krajoznawcze organizuje Oddział Krakowski Polsk. Twa Krajoznawczego, koła Polskiego Czerwonego Krzyża — Polskie Two Czerwonego Krzyża itd.

Samorząd uczniowski jako organizacja szkolna różni się od kół szkolnych i międzyszkolnych przede wszystkim tym, że obejmuje on wszystkich uczniów danej klasy (samorząd klasowy) lub wszystkich uczniów danego zakładu szkolnego (samorząd szkolny).

DOBROWOLNE NALEŻENIE DO KÓŁ

Do kół szkolnych i międzyszkolnych (włącznie z bratnią pomocą i drużyną harcerską) należenie uczniów jest d o b r o w o l n e.

Uczniowie, którzy stali się członkami którejkolwiek z tych organizacyj, przyjmują na siebie pewne obowiązki, ale mogą każdej chwili prosić o wykreślenie ich z listy członków.

Koła te przypominają istniejące w społeczeństwie ludzi dorosłych różne towarzystwa, stowarzyszenia i związki, do których należenie jest również dobrowolne.

ZASADA ORGANIZACYJNA SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Jeżeli założenie samorządu klasowego uchwali większość uczniów danej klasy lub jeżeli założenie samorządu szkolnego uchwali większość uczniów danej szkoły, to nawet przeciwnicy tych organizacyj, o ile by się znaleźli, muszą się podporządkować tej uchwale. I co więcej, dopóki są uczniami danej klasy lub uczniami danej szkoły, muszą do samorządu należeć, ale korzystać też będą z jego urządzeń.

PODOBIEŃSTWO MIĘDZY ORGANIZACJĄ PAŃSTWA A SAMORZĄDEM UCZNIOWSKIM

Pod tym względem organizacja samorządu uczniowskiego najbardziej przypomina organizację państwa. W każdym państwie istnieje taka większość uświadomionych obywateli, którzy stanowią prawa i uchwalają konstytucję. Naród polski swą większością członków czynnych i uświadomionych przez przeszło wiek dokumentował pragnienie zdobycia niepodległości państwowej, wzniecał powstania przeciwko swoim wrogom zaborcom, szerzył świadomość odrębności narodowej i niezłomną wolę posiadania niezależnego bytu państwowego. Gdy przyszła chwila, niektórzy z członków narodu nawet życie złożyli w ofierze, aby ta uświadomiona większość mogła utworzyć własne państwo. A gdy powstała odrodzona Rzeczpospolita Polska, nawet ci, którzy byli obojętni i niechętni państwowości polskiej, musieli się podporządkować woli większości, ale za to korzystają wraz z innymi z praw, jakie nadaje obywatelom przynależność do państwa, ale też wszyscy również muszą spełniać względem niego obowiązki obywatelskie.

Kiedy młodzież danej klasy lub danej szkoły

uświadomi sobie znaczenie i pożytek z organizacji samorządu, kiedy za zgodą lub za radą dyrekcji zakładu większość uczniów klasy lub szkoły uchwali założenie takiej organizacji, nawet niechętni będą zniewoleni należeć, wypełniać wszystkie obowiązki członków samorządu, ale i będą mogli korzystać z jego zdobyczy.

ZNACZENIE SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Należąc do samorządu uczniowskiego młodzież uczy się podporządkowywać zarządzeniom własnego zarządu. Uczy się karności obywatelskiej i posłuchu względem własnych władz, słowem, w samorządzie uczniowskim wychowuje się na przyszłych karnych obywateli państwa polskiego i czynnych członków społeczeństwa. Uczy się dbać o własne dobro i liczyć na samą siebie.

Co prawda, np. bratnia pomoc jako organizacja dąży do wyrobienia wśród swoich członków wzajemnego pomagania materialnego i naukowego, drużyna harcerska uczy karności, ale żadna z tych organizacyj nie obejmuje wszystkich uczniów czy klasy, czy szkoły.

Ponadto w samorządzie młodzież uczy się dbać o codzienny ład w życiu szkolnym, o porządek, czystość i higienę życia ucznia w szkole i poza szkołą. Samorząd przy tym daje młodzieży zadowolenie moralne, że sama sobą rządzi, choć jak każda organizacja szkolna musi być pod czujną opieką kuratora, zatwierdzonego przez dyrekcję zakładu.

Ta czujna opieka jest potrzebna i niezbędna, aby w samorządzie młodzież wychowała się na przyszłych dobrych obywateli państwa.

NAJWAŻNIEJSZA RÓŻNICA MIĘDZY ORGANIZACJĄ PAŃSTWA A SAMORZĄDEM UCZNIOWSKIM

Państwo tworzą ludzie dorośli, obywatele dojrzali i jest ono celem dla siebie samego, tj. służy ono jako związek wolnych obywateli dla ich obrony i pielęgnowania kultury moralnej i materialnej narodu. Samorząd zaś uczniowski to jakby szkoła przygotowania młodzieży do tych obowiązków obywatelskich, jakie ją czekają w przyszłości, gdy dorośnie.

JAK UJĄĆ KRÓTKO CEL SAMORZĄDU?

Celem samorządu uczniowskiego jest wyrobienie solidarności społecznej i umiejętności organizacyjnej członków, aby dla dobra własnego zbiorowo sami zaprawiali się swymi zaletami umysłu, charakteru i serca służyć Bogu, Narodowi i Państwu.

POTRZEBA USTAWY

Tak poważny cel wymaga, aby organizacja samorządu posiadała swoją ustawę. A co to jest ustawa?

Przez ustawę należy rozumieć zbiór spisanych celów, zadań i zasad organizacyjnych, ujętych w działy i paragrafy.

PRAKTYCZNA UWAGA

Ustalenie poszczególnych paragrafów, ujęcie celu, zadań i zasad organizacyjnych nie jest łatwe. Dlatego najlepiej będzie, gdy napisanie takiej ustawy powierzy klasa czy szkoła komisji wybranej spośród kolegów.

Komisja taka musi wiedzieć, że istnieją przyjęte od dawna główne działy, które należy uwzględnić w każdej ustawie.

GŁÓWNE DZIAŁY WSZELKIEJ USTAWY

Dział I. Nazwa, siedziba i zakres działania organizacji.
,, II. Cel.
,, III. Zadania i środki.
,, IV. Obowiązki i prawa członków.
,, V. Władze i ustrój organizacji.
,, VI. Skarb (dochody i rozchody).
,, VII. Sądy.
,, VIII. Sprawa rozwiązania organizacji.

WYJAŚNIENIE OGÓLNE

W niniejszym poradniku damy wskazówki ogólne i szczegółowe, jak należy te główne działy rozwijać w ustawie samorządu klasowego, a następnie szkolnego.

Przytoczymy przy każdym dziale ustawy samorządu klasowego przykład ujęcia w postaci paragrafów, ale nie będzie to wcale niewzruszony wzór! Komisja, która będzie układała taką ustawę, może skorzystać z przykładu „Poradnika", lecz musi pamiętać o przystosowaniu swej ustawy do warunków miejscowych danej uczelni oraz o tym, że nie tylko nasz przykład, lecz wszelka ustawa nie może być niewzruszonym dokumentem. Życie szkolne, rozwój samorządu uczniowskiego zmusi was, młodzi przyjaciele, do wprowadzania poprawek i zmian. Celem waszym ma być, aby samorząd przyniósł jak najlepsze owoce, a ustawa winna dawać podstawę organizacji i coraz większego rozwoju.

JAK PISAĆ USTAWĘ SAMORZĄDU KLASOWEGO?

TRZY PIERWSZE DZIAŁY

Uwagi ogólne.

D z i a ł I (nazwa, siedziba i zakres działalności) nie nastręcza wielu trudności.

Pierwszego punktu: n a z w a o r g a n i z a c j i lepiej nie ujmować w oddzielny paragraf, ale zaznaczyć nazwę w nagłówku. Nie należy obierać patrona samorządu, o ile szkoła ma już swego patrona, gdyż dwóch to za wiele.

Z a s i e d z i b ę samorządu klasowego obrać najlepiej izbę klasową, w której będą się odbywały zebrania i w której w przyszłości może stanąć szafa do przechowywania wszystkich ksiąg.

Co do z a k r e s u d z i a ł a l n o ś c i, to ten punkt trzeba dobrze wyjaśnić. Odpowiedni paragraf należy tak ująć, żeby członkowie wiedzieli, iż są obowiązani do posłuszeństwa względem własnych władz nie tylko w klasie, ale wszędzie tam, gdzie występuje grupa członków jako całość. A więc na korytarzach, w różnych salach szkolnych, nawet na wycieczkach.

D z i a ł II (c e l s a m o r z ą d u) jest jednym z najważniejszych. Można go ująć w ten sposób, jak to podaje „Poradnik". Może jednak będziecie chcieli

inaczej go zredagować, na jakiś szczegół zwrócić większą uwagę... Spróbujcie!

Dział III (zadania i środki) da młodzieży sposobność do wielu, wielu pomysłów... Wiąże się on z celem i w zależności od ujęcia tego celu należy go rozwiązać. Przekonacie się zapewne, chcąc wyczerpać wszystkie zadania, że jest to niemożliwe. Wobec tego lepiej jest zgrupować je odpowiednio i wymienić tylko najważniejsze.

W bezpośrednim związku z zadaniami pozostają środki.

W ustawie można przewidzieć wszystkie główne zadania, choć dyrekcja szkoły może je stopniowo przekazywać młodzieży.

PRZYKŁAD UJĘCIA TRZECH PIERWSZYCH DZIAŁÓW

USTAWA

Samorządu klasy ... Państwowego Gimnazjum ...
w . . . . . .

Dział I. Siedziba, zakres działalności.

§ 1. Samorząd obiera sobie za siedzibę izbę klasową, zakres zaś jego działalności rozciąga się na całe terytorium gimnazjum oraz wszędzie tam, gdzie Samorząd lub jego członkowie występują jako całość organizacyjna.

Dział II. Cel samorządu.

§ 2. Celem Samorządu jest wyrobienie solidarności społecznej i umiejętności organizacyjnej członków, aby dla dobra własnego zbiorowo sami zaprawiali się swymi zaletami umysłu, charakteru i serca służyć Bogu, Narodowi i Państwu.

Dział III. Zadania i środki.

§ 3. Zadania Samorządu wynikające z jego celu są następujące:

a) Utrzymanie ładu, karności szkolnej, przestrzeganie punktualnego i starannego wykonywania przez członków wszelkich prac, a zwłaszcza szkolnych.

b) Rozwijanie w członkach zamiłowania do porządku i czystości, do przestrzegania higieny ciała i ubrania, do przestrzegania porządku i higieny szkolnej (np. wietrzenia izb klasowych, ścierania odpowiedniego tablicy itp.).

c) Wyrabianie kultury towarzyskiej i poczucia solidarności społecznej i narodowej.

d) Pogłębianie i gruntowanie nauki szkolnej oraz szerzenie umiłowania ideałów chrześcijańskich, rycerskich i narodowych, ukochania polskiej mowy, ziemi ojczystej i własnego Państwa.

§ 4. Środki, jakimi dla spełnienia swych zadań posługuje się Samorząd, są następujące:

a) Wdrażanie członków do podporządkowania się regulaminowi szkolnemu, zarządzeniom władz szkolnych oraz zarządzeniom władz samorządowych.

b) Uświadamianie członków o zadaniach Samo-

rządu za pomocą pogadanek, odczytów, zebrań dyskusyjnych itp.

c) Urządzanie pochodów narodowych, zabaw towarzyskich, wycieczek, rozgrywek sportowych, a na zarządzenie władz szkolnych branie udziału w rozgrywkach międzyklasowych i międzyszkolnych; organizowanie wystaw prac członków, prac szkolnych i pozaszkolnych itp.

d) Organizowanie sekcyj: świetlicowej, bibliotecznej, dekoracyjnej, redakcyjno-wydawniczej (gazetka ścienna) itp.; popieranie działalności kół międzyszkolnych i szkolnych, zwłaszcza spółdzielni uczniowskiej itp.

DZIAŁ IV

UWAGI WSTĘPNE

Dział ten zawiera paragrafy stosowane we wszystkich prawie ustawach bez większych zmian. Na pewne szczegóły odnoszące się do ustawy samorządu uczniowskiego wskażemy poniżej.

We wszystkich ustawach rozróżnia się członków zwyczajnych i honorowych, a czasem również i nadzwyczajnych, omawia się prawa lub uprawnienia oraz obowiązki członków.

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział IV. Prawa i obowiązki członków.

§ 5. Członkiem zwyczajnym Samorządu staje się każdy uczeń klasy z chwilą, gdy pierwsze orga-

nizacyjne zebranie uczniów klasy uchwali większością głosów utworzenie samorządu klasowego i gdy na tym zebraniu zostanie większością głosów przyjęta niniejsza ustawa.

§ 6. Każdy członek zwyczajny ma prawo:

a) Brać czynny i bierny udział w wyborach do władz samorządowych.

b) Uczestniczyć we wszystkich zebraniach ogólnych (Walnym Zgromadzeniu) członków Samorządu, zgłaszać wnioski i głosować nad zgłoszonymi wnioskami.

c) Być wyznaczonym przez Kuratora na członka Sądu.

d) Uczestniczyć we wszystkich sekcjach Samorządu, brać udział we wszystkich wycieczkach, przedstawieniach, wystawach itp., organizowanych przez Samorząd.

e) Korzystać z wszelkich urządzeń samorządowych, np. ze świetlicy, czytelni itp.

f) Uczestniczyć we wszystkich kołach szkolnych, międzyszkolnych, organizowanych na terenie gimnazjum.

§ 7. Pozbawić członka tych praw, wymienionych w § 6, może tylko Sąd samorządowy. Wszelkie orzeczenie Sądu, aby stało się prawomocne, musi jednakże uzyskać aprobatę Kuratora, a wykreślenie z listy członków Samorządu, równoznaczne z usunięciem z zakładu, oprócz tej aprobaty musi być zatwierdzone i przez Radę Pedagogiczną.

§ 8. Żaden członek nie może piastować dwóch god-

ności, choćby jedna była w Samorządzie, a druga w zarządzie jakiegokolwiek koła. Tylko Kurator ma prawo zrobić wyjątek dla ucznia o wybitnych zdolnościach organizacyjnych. Nie bierze się pod uwagę czasowego obejmowania obowiązków w zastępstwie nieobecnych członków Zarządu itp.

§ 9. Każdy członek zwyczajny jest obowiązany:

a) Podporządkować się regulaminowi szkolnemu, rozporządzeniom władz szkolnych i samorządowych oraz orzeczeniom Sądu.

b) Brać czynny udział we wszystkich wyborach, obradach i głosowaniach, do których są uprawnieni wszyscy członkowie Samorządu; uczestniczyć w obchodach narodowych, odczytach, pogadankach, organizowanych przez Samorząd, w ogóle popierać wszelkie poczynania własnej organizacji, szanować i słuchać swoich władz i poczuwać się do wspólnej odpowiedzialności za powodzenie działalności Samorządu.

c) Płacić składkę półroczną, ustanowioną przez władze Samorządu.

§ 10. Godność członka honorowego nadaje najwyższa władza Samorządu, tj. Walne Zgromadzenie, osobie dorosłej za położone zasługi dla dobra i rozwoju organizacji.

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Z § 5. wynika, że każdy uczeń klasy z chwilą uchwalenia przez większość ustawy samorządu staje się

jego członkiem. Ale jednocześnie taki uczeń jako członek organizacji nabywa pewnych praw, choć z drugiej strony musi wypełniać obowiązki członkowskie.

Prawa członka są wymienione w § 6. „Udział bierny i czynny w wyborach“ oznacza, że każdy członek ma prawo wybierać (czynne prawo wyborcze), ale też sam może być wybrany na jakąkolwiek godność (bierne prawo wyborcze). Każdy też członek może być powołany przez Kuratora do udziału w Sądzie samorządowym.

§ 7. głosi: pozbawić praw członka może tylko Sąd samorządowy, który może również wykreślić go z listy członków.

Takie ujęcie tego paragrafu jest o tyle celowe, że zmusza wszystkich uczniów klasy do liczenia się z koniecznością podporządkowania się zarządzeniom władz samorządowych. Choć władze samorządu mają obowiązek wyczerpania wszystkich środków, wymienionych w naszym ujęciu w § 4 a, b (str. 11), to jednak zastosowanie § 7. w stosunku do jednostki niepoprawnej może w życiu okazać się pożądane.

W obawie jednakże, aby orzeczenie Sądu samorządowego nie było zbyt surowe i krzywdzące, i zbyt nieopatrznie powzięte, musi być każdorazowo zatwierdzone przez Kuratora samorządu. Na wypadek zaś wykreślenia z listy członków Samorządu, co staje się równoznaczne z usunięciem ucznia z grona kolegów i uczniów szkoły, orzeczenie Sądu tak surowe oprócz zatwierdzenia przez kuratora musi uzyskać aprobatę Rady Pedagogicznej.

DZIAŁ V

Dział V określa ustrój samorządu klasowego, zakres i organy władz. Ponad władzami, wybieranymi przez samą młodzież, stoi Kurator powołany na to stanowisko przez Radę Pedagogiczną zakładu.

KURATOR

Paragrafy, które określają uprawnienia Kuratora, winny być tak ujęte, aby umożliwiały mu czujną opiekę nad samorządem oraz ułatwiały wykonywanie obowiązków wychowawczych.

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział V. Kurator.

§ 11. Kurator Samorządu, którego wyznacza Rada Pedagogiczna, zwołuje pierwsze zebranie organizacyjne (Walne Zgromadzenie) uczniów klasy.

§ 12. Kurator roztaczając opiekę nad działalnością Samorządu posiada prawo kontrolowania tej działalności każdej chwili i w sposób, jaki uzna za właściwy i konieczny.

§ 13. Wszelkie uchwały, zarządzenia i poczynania władz samorządowych, wszelkie wybory i orzeczenia Sądu muszą uzyskać zatwierdzenie Kuratora i dopiero wtedy mogą być ogłoszone jako prawomocne i obowiązujące. Jedynie wykreślenie z listy członków musi poza uzyskaną zgodą

Kuratora być zatwierdzone przez Radę Pedagogiczną.

§ 14. Kurator jako życzliwy opiekun Samorządu ma prawo zażądać od wszystkich członków współdziałania w celu uzgodnienia działalności poszczególnych władz Samorządu i usunięcia nieporozumień między oddzielnymi grupami uczniów.

§ 15. Kurator na prośbę Zarządu z przedstawionej mu przez Zarząd listy kandydatów wybiera członków Sądu (liczbę nieparzystą). Kurator ma również prawo zawiesić czynności Sądu i polecić Zarządowi, aby przedstawił mu nową listę kandydatów.

§ 16. Kurator ma prawo zawiesić działalność Zarządu, zażądać jego ustąpienia i zwołania nadzwyczajnego zebrania uczniów klasy (Walnego Zgromadzenia) dla dokonania nowych wyborów lub nawet w celu rozwiązania organizacji.

ORGANY WŁADZ

W każdej organizacji niezbędne są organy władz: ustawodawczej (uchwalającej lub zmieniającej ustawę) i wykonawczej. Oddzielny organ trzeciej władzy — kontrolującej jest pożądany, ale nie konieczny, zwłaszcza w organizacjach o małej liczbie członków.

W samorządzie klasowym organem władzy ustawodawczej może być walne zgromadzenie wszystkich członków, czyli wszystkich uczniów klasy; organem władzy wykonawczej — zarząd obrany przez to walne

zgromadzenie. Władzę kontrolującą powierza się walnemu zgromadzeniu, rozumiejąc przez to możliwość wybrania przez nie tzw. komisji rewizyjnej, która by zbadała stan majątkowy samorządu, skontrolowała księgi kasowe itd. Ponieważ jednak samorząd klasowy jest organizacją o małej liczbie członków oraz pozostaje pod kontrolą swego kuratora, można w ustawie przewidywanie obioru komisji rewizyjnej pominąć, chyba że zmusi do tego samo życie.

Dobrze też jest oznaczyć w ustawie terminy zebrań walnego zgromadzenia, sprawozdawczych i organizacyjnych. Jeżeli zarząd ma być obierany na okres roku szkolnego, to zebranie sprawozdawcze odbywa się np. w czerwcu, a organizacyjne we wrześniu nowego roku. Pożądane jest jednak, aby zarząd był obierany na okres półrocza szkolnego, gdyż wtedy stara się on w przeciągu tego czasu wykazać owocną działalność i zasłużyć na powtórny obiór na następne półrocze.

Między walnym zgromadzeniem sprawozdawczym a organizacyjnym przewiduje się w takim razie krótki okres czasu (np. 10—15 dni), w ciągu którego klasa może sobie ustalić opinię o dawnym zarządzie i przygotować listę członków nowego zarządu.

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział V. Organy władz Samorządu.

(Dalszy ciąg)

§ 17. Organami władz samorządowych są:
a) Walne Zgromadzenie wszystkich członków Samorządu klasowego — organ władzy samorządowej najwyższej, ustawodawczej i kontrolującej.
b) Zarząd klasowy, wybrany przez W. Zgromadzenie — organ władzy wykonawczej i kierowniczej.

§ 18. Zebrania Walnego Zgromadzenia bywają: zwyczajne (organizacyjne i sprawozdawcze) oraz nadzwyczajne.

§ 19. Pierwsze zebranie organizacyjne może odbyć się w każdej porze roku szkolnego; następne zebrania organizacyjne [1] jak i sprawozdawcze [2] odbywają się co pół roku; nadzwyczajne na żądanie Kuratora, na wniosek Zarządu lub wreszcie na życzenie piśmienne złożone Kuratorowi przez 10 członków Samorządu.

§ 20. Pierwsze zebranie organizacyjne zwołuje Kurator, wszystkie inne Zarząd.

§ 21. Pierwsze zebranie organizacyjne wybiera sobie przewodniczącego i sekretarza, na wszystkich innych przewodniczy przewodniczący, a protokół prowadzi sekretarz Zarządu.
Na zebraniu organizacyjnym po wakacjach w drugim i następnych latach istnienia Samorządu w razie nieobecności w szkole przewodniczącego zastępuje go sekretarz, a sekretarza — skarbnik.

---

[1] Na przykład: około 10. IX i 10. II.

[2] Na przykład: około 25. I i 10. VI; czas między 25. I i 10. II użyty może być na przygotowanie do nowych wyborów.

§ 22. Na swoich zebraniach Walne Zgromadzenie:

a) Uchwala lub zmienia ustawę Samorządu.

b) Wybiera Zarząd na przeciąg pół roku szkolnego, wybiera nowy Zarząd w razie ustąpienia dawnego, np. po uchwaleniu temu ostatniemu votum nieufności na nadzwyczajnym zebraniu.

c) Uchwala wysokość półrocznej składki i sposób jej ściągania (np. w ratach miesięcznych).

d) Przyjmuje do wiadomości lub odrzuca sprawozdanie Zarządu; w razie odrzucenia uchwala votum nieufności, do czego jest potrzebne $^3/_4$ głosów wszystkich członków Samorządu.

e) Rozstrzyga o przeznaczeniu pozostałego majątku w razie rozwiązania Samorządu.

§ 23. Zarząd klasowy, wybrany w liczbie 3 członków przez Walne Zgromadzenie, rozdziela między sobą czynności i obowiązki: przewodniczącego, sekretarza i skarbnika.

§ 24. Zarząd uprawniony i obowiązany jest:

a) Kierować działalnością Samorządu klasowego w myśl jego celu i zadań (§§ 2, 3), stosując do tego środki wymienione w ustawie (§ 4) oraz wykonywując zalecenia uchwalone przez Walne Zgromadzenie.

b) Opracować program działalności na okres sprawowania władzy, ułożyć projekt budżetu półrocznego i pilnować jego wykonania.

c) Zwoływać zebrania zwyczajne (z wyjątkiem pierwszego organizacyjnego) oraz nadzwyczajne W. Zgromadzenia (zgodnie z § 19).

d) Przedstawiać sprawozdania ustne, rachunkowe i rzeczowe, na każde żądanie Kuratora; przedstawiać sprawozdania na piśmie na zebranich zwyczajnych sprawozdawczych i nadzwyczajnych Walnego Zgromadzenia.

e) Sprawować swe czynności do czasu wyboru nowego Zarządu na zebraniu organizacyjnym W. Zgromadzenia (pomimo ustąpienia na zebraniu sprawozdawczym); przekazać swe czynności i wszystkie księgi — w należytym porządku i wraz z dokumentami — nowemu Zarządowi, obranemu na początku drugiego półrocza lub na początku nowego roku szkolnego.

§ 25. Za działalność Zarządu jest odpowiedzialny przewodniczący wobec Kuratora i Walnego Zgromadzenia; inni członkowie Zarządu wobec Kuratora i przewodniczącego.

§ 26. Czynności i obowiązki poszczególnych członków Zarządu są następujące:

A. Przewodniczący: a) reprezentuje Samorząd wobec Kuratora, władz szkolnych i rodziców uczniów klasy; kieruje ogólną działalnością Zarządu w myśl niniejszej ustawy;

b) przygotowuje i składa sprawozdania z działalności Zarządu, ustne i piśmienne (w myśl § 24 d);

c) zwołuje zebrania Zarządu, zebrania W. Zgro-

madzenia i na nich przewodniczy (z wyjątkiem pierwszego organizacyjnego zebrania W. Zgr.);

d) występuje w roli oskarżyciela samorządowego w Sądzie Samorządu;

e) osobiście zajmuje się sprawami wynikającymi z wykonania zadań określonych w § 3 a, b, c, d (z wyjątkiem pogłębiania i gruntowania nauki szkolnej), stosując środki wymienione w § 4 a, b, c.

B. Skarbnik: a) prowadzi listę członków i ściąga od nich składki;

b) przygotowuje projekt budżetu półrocznego i pilnuje jego wykonania po uchwaleniu przez Zarząd;

c) zarządza kasą i wypłaca wszelkie sumy zgodnie z budżetem i na zasadzie uchwały Zarządu;

d) prowadzi księgi rachunkowe: kasową, kwitariusze wpływów i wydatków.

C. Sekretarz: a) prowadzi protokoły zebrań Zarządu, Walnego Zgromadzenia (wpisuje pierwszy protokół pierwszego zebrania organizacyjnego W. Zgr., którego mu dostarcza protokolant tego zebrania);

b) prowadzi kronikę klasy;

c) zajmuje się sprawami wynikającymi z zadań określonych w § 3, w punktach d (pierwszy ustęp: pogłębianie i gruntowanie nauki szkolnej) i e, stosując przede wszystkim środki wymienione w § 4 d.

DZIAŁ VI

D z i a ł VI wymaga bardzo dokładnego określenia źródeł dochodów i wyliczenia wszystkich rodzajów rozchodów. Dzięki temu zarząd będzie miał ułatwioną pracę przy układaniu zrównoważonego budżetu (oznaczenia wysokości poszczególnych wydatków, tak aby suma rozchodów odpowiadała ściśle sumie dochodów). Należy też zawsze uwzględnić wśród wydatków — nieprzewidziane wydatki (w przykładzie § 29, punkt g), gdyż w przeciwnym razie zrównoważony budżet w praktyce okaże się deficytowym, czyli deficyt (brak funduszów) nie pozwoli na pokrycie niektórych potrzeb.

Dochodami może rozporządzać tylko Zarząd. Skarbnik musi pilnować wykonania uchwalonego budżetu i odpowiada za stan kasy (za różnicę między wysokością wpływów i rozchodów).

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział VI. Skarb.

§ 27. Samorząd klasowy czerpie swe dochody: a) Ze składek półrocznych; b) z darów; c) z odczytów, wystaw, przedstawień teatralnych itp.; d) z kar ustanowionych przez Zarząd; e) z odsetek od udziałów członków i od udziałów Samorządu klasowego w Spółdzielni szkolnej.

§ 28. Projekt budżetu, ułożony przez skarbnika a uchwalony przez Zarząd, winien przewidywać następujące wydatki, których wysokość musi być dostosowana do przewidywanej ogólnej sumy dochodów:

a) Zaprowadzenie i utrzymywanie czystości w klasie.
b) Zaprowadzenie ksiąg i kupno niezbędnych ruchomości.
c) Pomoc materialna dla niezamożnych i naukowa dla słabych w naukach członków.
d) Składki na różne cele dobroczynne i państwowe, zbierane przez władze szkolne[1].
e) Udziały Spółdzielni szkolnej.
f) Urządzenie świetlicy, czytelni (prenumerata pism), dekoracja izby klasowej, urządzanie obchodów narodowych itd.
g) Nieprzewidziane wydatki.

§ 29. Dochodami w myśl uchwalonego projektu budżetowego rozporządza Zarząd. Za stan skarbu odpowiedzialny jest skarbnik, który gromadzi dochody i wypłaca odpowiednie kwoty za pokwitowaniami.

DZIAŁ VII

Organizacja samorządu klasowego jest za mała, aby przewidywać jakieś instancje sądowe. Chcąc jednak dać możność członkom odwołania się od rzekomo niesłusznego orzeczenia, można uprosić Kuratora samorządu, aby był taką wyższą instancją odwoławczą.

---

[1] Cztery pierwsze punkty (a, b, c, d) i ostatni (g) muszą być uwzględnione w każdym budżecie jako najważniejsze i konieczne, punkty pozostałe (e, f) tylko przy większych dochodach.

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział VII. Sąd samorządowy.

§ 30. Sąd Samorządu powołany jest przez Kuratora, który z listy kandydatów przedstawionych przez Zarząd wybiera 3 członków i spośród nich wyznacza przewodniczącego.

§ 31. Sąd wydaje swoje orzeczenia w sprawie:
a) Odwołania się członka z powodu rzekomo niesłusznie przez Zarząd nałożonej kary pieniężnej za niestosowanie się do wymagań porządku i czystości w klasie.
b) Zaskarżenia członka przez Zarząd o stałe wykroczenia przeciwko porządkowi i czystości w klasie lub o wywieranie złego wpływu na kolegów wskutek niewłaściwego zachowania się.
c) Zatargu między członkami Samorządu klasy.

§ 32. Tylko w sprawie wymienionej w § 31 b) oskarżony ma prawo obrać sobie obrońcę spośród członków Samorządu klasy.

§ 33. W wyjątkowych wypadkach, o czym zdecyduje sam Kurator, oskarżony lub poszkodowany może odwołać się od orzeczenia Sądu do Kuratora. Ten zaś może polecić Sądowi powtórnie sprawę rozpatrzyć lub może, według swego uznania, powołać zupełnie nowy Sąd z przedstawionej nowej listy kandydatów.

§ 34. Zasadniczo wszystkie rozprawy Sądu muszą odbywać się w obecności Kuratora. Tylko w sprawach mniejszej wagi za każdorazową zgodą Ku-

ratora rozprawa może odbyć się w jego nieobecności.

Wszystkie orzeczenia muszą uzyskać zatwierdzenie Kuratora, a wykreślenie z listy członków Samorządu poza tym jeszcze musi być zatwierdzone i przez Radę Pedagogiczną.

DZIAŁ VIII. ROZWIĄZANIE ORGANIZACJI

Dział VIII, ostatni, nastręcza najmniej wątpliwości, toteż przechodzimy od razu do przykładu ujęcia.

PRZYKŁAD UJĘCIA

Dział VIII. Rozwiązanie Samorządu.

§ 35. Rozwiązać Samorząd może Kurator lub Walne Zgromadzenie mocą swej uchwały.
W obu wypadkach Walne Zgromadzenie decyduje o przekazaniu pozostałego majątku ruchomego.

JAK PISAĆ USTAWĘ SAMORZĄDU SZKOLNEGO?

USTRÓJ

Nim przystąpimy do pisania odpowiedniej ustawy, należy naprzód zdecydować, jaki obieramy ustrój samorządu szkolnego.

Rozróżniamy samorząd o ustroju jednolitym i o ustroju związkowym.

S a m o r z ą d j e d n o l i t y[1] jest odpowiedni dla zakładów wychowawczych, gdzie życie zbiorowe jest

[1] Przykładem samorządu jednolitego jest samorząd klasowy, omówiony wyżej.

podobne do życia zgranej nielicznej gromadki uczniów jednej klasy.

Natomiast w szkołach, gdzie uczniowie rozbici są na gromady klasowe, mające swoje cele, lepiej zastosować s a m o r z ą d z w i ą z k o w y, czyli z w i ą z e k s a m o r z ą d ó w k l a s o w y c h. Taki związkowy samorząd szkolny może powstać po zorganizowaniu samorządów klasowych; gdyby zaszła konieczność rozwiązania samorządu szkolnego, samorządy klasowe, które weszły w skład związku, istnieć będą niezależnie od tego rozwiązania. Słowem, nawet tworząc samorząd szkolny jako związek samorządów klasowych, nie niszczymy ich organizacji ani nie podrywamy ich bytu, ale spajamy je silniej węzłem wspólnej organizacji, przekształcając je tylko nieznacznie stosownie do potrzeb całego związku. Naturalnie to musi odbić się na ustawie samorządów klasowych, które trzeba w takich razach uzgodnić z ustawą ogólną samorządu szkolnego.

USTAWA SAMORZĄDU JEDNOLITEGO

Podany wyżej przykład ustawy samorządu klasowego (z natury swej jednolitego) można łatwo dostosować do potrzeb całej szkoły lub zakładu wychowawczego przez wprowadzenie niewielkich zmian. Np. walne zgromadzenie w samorządzie szkolnym będzie obejmowało wszystkich uczniów szkoły (w zakładzie wychowawczym — wszystkich wychowanków); trzeba będzie zwiększyć liczbę członków zarządu z 3 do 5 itd.

Kto by chciał pisać ustawę samorządu jednolitego dla szkoły lub zakładu wychowawczego, nim do tego

przystąpi, niech rozważy przykład ustawy samorządu klasowego, umieszczony wyżej, i niech zastanowi się nad wyjaśnieniami, jakie podaje „Poradnik“ dla piszących ustawę samorządu szkolnego związkowego.

USTAWA SAMORZĄDU SZKOLNEGO ZWIĄZKOWEGO

Pisząc ustawę samorządu związkowego, trzeba pamiętać, że i tu muszą znaleźć miejsce odpowiednio rozwinięte działy każdej ustawy (podane na str. 8).

Z przykładu ustawy samorządu klasowego (str. 10) niektóre paragrafy dadzą się zastosować prawie bez zmian w ustawie samorządu związkowego szkolnego, inne trzeba zupełnie na nowo opracować, bo tego będzie wymagała organizacja bardziej skomplikowana, obejmująca całą szkołę, wszystkie klasy.

JAKIE PARAGRAFY USTAWY KLASOWEJ DADZĄ SIĘ ZASTOSOWAĆ BEZ ZASADNICZYCH ZMIAN?

Przede wszystkim te paragrafy, które zawierają podstawy ideowe (§§ 2, 3 i 4 działu II i III) i które stanowią zrąb zasadniczy każdej organizacji samorządowej uczniowskiej.

Nie trzeba też zmieniać działu VI, co najwyżej wprowadzić niewielkie poprawki. Na przykład w § 25 można w zależności od uchwały ogółu członków usunąć wśród dochodów (punkt e) odsetki od udziałów członków, pozostawiając ten rodzaj dochodów do rozporządzenia klasom itp.

Prawa i obowiązki członków.

§ 5. musi wyjaśnić, że członkiem samorządu szkolnego staje się każdy uczeń gimnazjum czy szkoły z chwilą, gdy walne zgromadzenia wszystkich klas uchwalą założenie takiej organizacji, a ogólna rada samorządowa (o której mowa niżej) przyjmie większością głosów odpowiednią ustawę.

I w tej organizacji pozostanie w mocy zasada, że wykreślenie członka z listy członków samorządu szkolnego jest równoznaczne z usunięciem go ze szkoły, ale musi być zatwierdzone przez Kuratora samorządu szkolnego i całej Rady Pedagogicznej.

W § 6. należałoby wykreślić punkt a i b, gdyż nie każdy członek uczestniczyć będzie w radzie samorządowej, zastępującej walne zgromadzenie klasowe. Łącznie z tą sprawą trzeba zmienić odpowiednio początek § 9 b.

Kurator.

Władza Kuratora samorządu szkolnego nie może być uszczuplona a nawet musi być rozszerzona odpowiednio, toteż przeredagować należy §§ 15 i 16, gdyż ustrój organizacji zwiększonej jest inny od organizacji klasowej.

Organy władz samorządowych.

Ta część 2. działu V wskutek innego ustroju różnić się będzie najwięcej.

W ustawie klasowej przewidziano dwa organy władz: walne zgromadzenie i zarząd. W samorządzie

związkowym trzeba przewidzieć trzy organy: ogólną radę samorządową, odpowiadającą częściowo walnemu zgromadzeniu, zarząd szkolny (w odróżnieniu od zarządów klasowych) i radę porządkową.

Ogólna rada samorządowa.

Walne zgromadzenie uczniów wszystkich klas byłoby za liczne, sprawniej pracować będzie tzw. rada samorządowa, do której weszliby tylko członkowie zarządów klasowych. Ta rada będzie miała władzę ustawodawczą i będzie obierała spośród swoich członków zarząd główny. Wybrani przestaną być członkami odpowiedniego zarządu klasowego, którego skład byłby uzupełniony przez nowe wybory właściwego walnego zgromadzenia danej klasy.

Zebrania rady samorządowej będą również: zwyczajne (organizacyjne i sprawozdawcze) i nadzwyczajne.

Można też przewidzieć w odpowiednim paragrafie, że do rady samorządowej wchodzą również przewodniczący zarządów wszystkich kół uczniowskich, istniejących na terenie szkoły (a więc również i drużynowy drużyny harcerskiej). Ci przedstawiciele innych organizacyj za prawo uczestniczenia i za prawo zabierania głosu (bez prawa udziału w głosowaniu i bez prawa udziału biernego i czynnego w wyborach) mają obowiązek składać na zebraniach rady sprawozdania ze swej działalności. (Naturalnie wolno im bronić swoich organizacyj na wypadek stawianych zarzutów, a w razie zdobycia uznania mogą uzyskać poparcie materialne ze strony samorządu szkolnego.)

Zarząd główny.

Zarząd główny, obierany w liczbie 5 członków przez radę samorządową, jest przed nią, jak również i przed Kuratorem odpowiedzialny za swą działalność.

Tych pięciu członków rozdziela między sobą czynności i obowiązki: przewodniczącego (mającego rolę kierowniczą i reprezentacyjną), zastępcy (do którego zadań należy utrzymanie porządku, ładu i karności szkolnej), skarbnika, sekretarza i kierownika pracy społecznej. Do obowiązków tego ostatniego, bardzo zresztą ważnych, należałoby wykonywanie zadań określonych w § 3 c, d, e za pomocą środków wymienionych w § 4 c, d.

Rada porządkowa.

Jest to nowy organ, nie znany w samorządzie klasowym, wymaga więc przemyślenia i szczegółowego opracowania. Rada porządkowa ma utrzymywać porządek, ład i karność w całej szkole, posiedzenia swe winna odbywać pod przewodnictwem zastępcy przewodniczącego zarządu głównego. Członkami jej są wszyscy przewodniczący zarządów klasowych. Tym sposobem z barków zarządów klasowych zdejmuje się ciężar obmyślania sposobów, służących do utrzymania porządku, karności itd. Natomiast przewodniczący klasowi wchodząc w skład rady porządkowej mogą stawiać wnioski swoje, ale zarazem biorą odpowiedzialność za wykonanie w swoich klasach uchwał rady.

Sąd.

Sąd szkolny (samorządu szkolnego) może teraz odegrać rolę drugiej instancji jako sąd odwoławczy. Trzeba tylko określić, w jakich sprawach wolno członkom odwoływać się do niego od orzeczenia sądów klasowych. Mogą to być w pierwszym rzędzie orzeczenia o wykreśleniu członka z listy członków samorządu klasowego, co się równa usunięciu ze szkoły. Naturalnie, zatwierdzenie orzeczeń przez kuratora samorządu klasowego, następnie kuratora samorządu szkolnego i Rady Pedagogicznej pozostają w swej mocy.

Można również określić, że jako jedyna instancja sąd szkolny orzeka w sprawach zatargów między uczniami różnych klas (nie jednej).

Oskarżycielem w sprawach porządku i ładu byłby zastępca przewodniczącego zarządu głównego, który przewodniczy radzie porządkowej.

Takie oto uwagi można wypowiedzieć o zasadniczych różnicach między ustawą samorządu klasowego (jednolitego) a ustawą samorządu szkolnego związkowego. Kto będzie opracowywał ustawę szkolną, przekona się o konieczności innych zmian, mniej zasadniczych lub wprost formalnych, o konieczności dostosowania ustaw klasowych do nowych warunków. Ale mozoląc się nad takimi zmianami i nad pisaniem ustawy samorządu szkolnego, młodzież wyrobi w sobie zmysł organizacyjny. „Poradnik" miał na celu wskazanie zasad pisania takich ustaw, nic poza tym.

ZMIANY W USTAWIE SAMORZĄDU KLASOWEGO

Samorząd szkolny związkowy z chwilą utworzenia musi zażądać od samorządów klasowych wprowadzenia pewnych zmian w ich ustawach. Te zmiany dotyczą nowych uprawnień samorządów klasowych, ale i nowych obowiązków.

Wymienimy poniżej najważniejsze.

W dziale III (zadania i środki).

W § 3 trzeba zaznaczyć, że dany samorząd klasowy przystępuje do związku samorządów klasowych, że jego członkowie odtąd stają się członkami tej związkowej organizacji.

W dziale V (Organy władz).

W § 22 punkt b należałoby dodać o konieczności wyboru nowego członka Zarządu klasowego w razie, gdy którykolwiek z dawnych członków jako uczestnik rady samorządowej został obrany do zarządu samorządu szkolnego.

Punkt c tego paragrafu można np. tak ująć:

„Uchwala dodatek do składki ściąganej na rzecz Samorządu Szkolnego".

Można też dodać na żądanie samorządów klasowych punkt g w takim brzmieniu: „Może zażądać $^2/_3$ głosami zwołania przez Zarząd Główny nadzwyczajnego zebrania Rady Samorządowej Szkolnej".

W paragrafie poświęconym zarządowi klasowemu wypadnie zrobić poprawkę, że z chwilą istnienia samorządu szkolnego zawiesza się działalność spo-

łeczną zarządu klasowego (zwalnia się od tych obowiązków sekretarza), że w tych sprawach jednak zarząd klasowy ma prawo występować z odpowiednimi wnioskami na zebraniach rady samorządowej, ale że ma obowiązek popierania poczynań kierownika pracy społecznej samorządu szkolnego.

W tym samym paragrafie trzeba będzie zaznaczyć:

1° że zarząd klasowy ma prawo za pośrednictwem swego przedstawiciela stawiać wnioski w sprawie ładu i karności na zebraniach rady porządkowej, ale że ma obowiązek wykonywania uchwał tej rady; że następnie obowiązany jest ściągać kary nałożone przez radę i wykonywać orzeczenia sądu szkolnego;

2° że przewodniczący zarządu klasowego ma obowiązek czynnego uczestnictwa w zebraniach rady porządkowej;

3° że wreszcie obowiązany jest ściągać składki na rzecz skarbu samorządu szkolnego (nie tylko klasowego) i doręczać je w odpowiednich terminach zarządowi szkolnemu.

*

Oto najważniejsze zmiany w ustawie samorządu klasowego, jakich wymagać będzie wejście jego do związku samorządów klasowych.

Część II „Poradnika" poświęcona jest pisaniu ustawy kół szkolnych, a głównie spółdzielni uczniowskich.

SPIS RZECZY